

vum acerorem: non patitur hominem calamitosum, uno modo afflictum, uno in luctu perire.

Sed jam impediatur egomet, Iudices, dolore animi, ne de hujus miseria plura dicam. Vestra jam sunt partes, Iudices; in vestra mansuetudine atque humanitate causam totam pono. Vos & reiectione interposita⁵⁶, nihil suspicantibus nobis, repentini in nos iudices confedistis, ab accusatoribus delecti ad spem acerbioris, a fortuna nobis ad praesidium innocentiae constituti. Ut ego, quid de me populus Romanus existimaret, quia severus in improbos fueram, laboravi, & quae prima innocentis mihi defensio est oblata, suscepi: sic vos severitatem judiciorum, quae per hos menses in homines audacissimos facta est, lenitate ac misericordia mitigate. Hoc cum impetrare a vobis ipsa causa debet: tum est vestri animi, atque virtutis declarare, non esse eos vos, ad quos potissimum, interposita reiectione, devenire convenerit. In quo ego, Iudices, vos, quantum meus amor in vos postulat, tantum hortor, ut communi studio, quoniam in republica juncti sumus, mansuetudine & misericordia vestra falsam a nobis crudelitatis famam repellamus.

⁵⁶ Reiectione interposita] Facile est intelligere, unius accusatoris in crimine conjunctionis reiectionem iudicum fuisse. Verisimile est autem in reiectionum locum eos deligi solitos ab accusatore quos putaret de reo severissime judicatos, quam Cicero ex accusatoris mente, acerbioris appellat: iudicum autem gratiam & clementiam accipitur in

eo, quod subiungit: A fortuna nobis ad praesidium innocentiae constituti. Et infra: Est vestri animi, atque virtutis, declarare non eos esse vos, ad quos potissimum, interposita reiectione, devenire convenerit. Quo loco significat, si crudeles iudices accusator quaesierit, errasse in delectu: quos enim delegit, crudelitate longe abesse. Idem.

PRO

A. LICINIO ARCHIA

P O E T A .

O R A T I O XXVI.

A R G U M E N T U M .

ARebias, magni nominis poeta, Antiochenus, Romam venit anno urbis 648. & ab Heracliensibus civitate donatus in gratiam Luculli, Romanam etiam civitatem adeptus est lege Plautia Papiria, anno 661. Sed elapsis viginti & octo annis, Grattius quidam Archie litrem intendit de civitate, ex lege, ut opinor, Papia. Cicero Archiam hac oratione defendit. FERRATIUS.

I.

I quid est in me ingenii, Iudices, quod sentio quam sit exiguum: aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non infitior meliorem esse versatum: aut, si huius rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis ac disciplina profecta, a qua ego nullum confiteor at-

tas mea tempus abhorruisse: earum rerum omnium, vel in primis hic A. Licinius¹ fructum a me repetere prope suo jure debet. Nam quoad longissime potest mens mea respicere spatium praeteriti temporis, & pueritiae memoriam recordari ultimam², inde usque repetens, hunc video mihi principem & ad suscipiendam, & ad ingrediendam rationem horum studiorum extitisse. Quod si haec vox, hujus hortatu, praecipitque conformata, nonnullis aliquando saluti fuit: a quo id accipimus, quo ceteris opitulari, & alios servare possemus, hinc

C c c 2

pro-

¹ A. Licinius] Nomen ex Licinia gente sumptum: cuius beneficio civis Romanus factus fuerat. Cur autem non etiam praenomen, incertum est. Idem.

² Memoriam recordari ultimam] Id est primam, remotissimam. De hac voce plura in Orat. de Prov. Consil. cap. 18.

profecto ipsi, quantum est situm in nobis, & opem & salutem ferre debemus.

Ac, ne qui a nobis hoc ita dici forte miretur, quod alia quadam in hoc facultas sit ingenii, neque hæc dicendi ratio, aut disciplina: ne nos quidem huic cuncti studio³ penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem⁴ pertinent, habent quoddam commune vinculum⁵, & quasi cognatione quadam inter se continentur.

II. Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in questione legitima⁶, & in iudicio publico, cum res agatur apud prætorem populi Romani, lectissimum virum, & apud severissimos⁷ iudices, tanto conventu hominum, ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat: quæso a vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis, quemadmodum spero, non molestam; ut me, pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum literatissimorum, hac vestra humanitate⁸, hoc denique prætore exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis⁹, ac literarum paulo loqui liberius, & in ejusmodi persona, quæ propter otium ac studium

³ Ne nos quidem huic cuncti studio] Tò cuncti magnas hic turbas dat. Quid enim est cuncti? At Festus cunctos negat dici nisi omnes conjunctos. Manutius exponit cuncti toti, ut sit, ne nos quidem toti huic studio eloquentiæ dediti fuimus. Sed ne Carneades quidem mihi perficiat. cunctos totos dici, & de uno homine. Libri Etr. Memmii habent partim cuncto, quod respicit partim cuncto: quod perspicue verum est. Passerat. Non male corculum Gallie suæ Claudius Puteanus huicce uni studio: sed mis. nihil mutant. Receptit id tamen in contextum Lambinus. Grævius.

⁴ Humanitatem] Vide Gellium, lib. XIII. cap. 17.

⁵ Commune vinculum] Vide Cic. de Orat. III. 6. Vitruvium initio lib. 1. 8cc.

⁶ Legitima] De qua lex est, & quæ lege exerceatur. Manutius.

⁷ Severissimos] Apud quos extra causam si quid afferatur, locum habere non videtur.

⁸ Idem.

⁸ Hæc vestra humanitate] Literarum illarum scientia, de quibus mihi sermo facturus est. Idem.

⁹ De studiis humanitatis] Quæ ad humanitatem inserviant, quæque animos humanitate excolunt. Significatur autem historia in primis, & poetices. Nam utraque infra laudatur. Gellius alias quoque disciplinas humanitatis nomine comprehendit, cum eam eruditionem vocat, & ait propemodum esse, quam *scabiles* Græci dicunt; exemplis tamen valde probantibus non utitur. Et in hac ipsa oratione cum ait Cicero: *Ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet: quid poterimus? mathematicæ, & physica significari? At hæc Romæ tum non colebantur: aut virili certe ætate, non puerili: & omnino a puerorum parvitas. Quare, quod ad Gellii opinionem attinet, nec probare possum, nec improbare audeo: assensum libenter suscepo. Idem.*

dium minime in iudiciis periculisque tractata¹⁰ est, uti prope novo quodam & inusitato genere dicendi. Quod si mihi a vobis tribui, concedique sentiam: perficiam profecto, ut hunc A. Licinium non modo non segregandum, cum sit civis, a numero civium; verum etiam, si non esset, putetis asciscendum fuisse.

III. Nam ut primum ex pueris excessit Archias, atque ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit: primum Antiochiæ (nam ibi natus est, loco nobili, celebri quodam urbe & copiosa, atque eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis affluentibus) celeriter antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Post in cæteris Asiæ partibus, cunctaque Græciæ, sic ejus adventus celebrabatur, ut famam ingenii expectatio hominis, expectationem ipsius adventus admiratioque superaret. Erat Italia tunc plena Græcarum artium ac disciplinarum: studique hæc & in Latio vehementius tum colebantur, quam nunc iidem in oppidis: & hic Romæ, propter tranquillitatem reipublicæ non negligebantur. Itaque hunc & Tarentini, & Rhegini, & Neapolitani, civitate, cæterisque præmiis donarunt: & omnes, qui aliquid de ingenii poterant judicare, cognitione atque hospitio dignum existimarunt.

Hæc tanta celebritate famæ cum esset jam absentibus notus, Romam venit, Mario consule, & Catulo. Nactus est primum consules eos, quorum alter res ad scribendum maximas, alter cum res gestas, tum etiam studium atque aures adhibere posset. Statim Luculli, cum prætextatus etiam tum Archias esset, eum domum suam receperunt. Sed etiam hoc non solum ingenii ac literarum, verum etiam naturæ atque virtutis fuit, ut domus, quæ hujus adolescentiæ prima fuerit, eadem esset familiarissimam senectuti. Erat temporibus illis jucundus Q. Metello illi Numidico, & ejus Pio filio: audiebatur a M. Æmilio: vivebat cum Q. Catulo, & patre, & filio: a L. Crasso colebatur: Lucullos vero, & Drusum, & Octavios, & Cato-

¹⁰ Tractata] Id est, Oratores ejusmodi solent in iudicium. Passer.

personas in iudiciis non tractant, quia poetæ celeriter ei, ut antecelleret... contigit otium studiumque sectantes, adduci non possunt.

nem, & totam Hortensiorum domum devinctam consuetudine cum teneret, afficiebatur summo honore, quod cum non solum colebant, qui aliquid percipere atque audire studebant, verum etiam, si qui forte simulabant.

IV. Interim satis longo intervallo, cum esset cum L. Lucullo in Siciliam¹¹ profectus, & cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heraclæam: quæ cum esset civitas æquissimo jure ac fœdere¹², adscribi se in eam civitatem voluit: idque, cum ipse per se dignus putaretur, tum auctoritate & gratia Luculli ab Heracliensibus impetravit. Data est civitas Silvani lege, & Carbonis, *Si qui fœderatis civitatibus adscripti fuissent: si tum, cum lex ferebatur, in Italia domicilium habuissent: &*, *Si sexaginta diebus¹³ apud prætorem essent profecti*. Cum hic domicilium Romæ multos jam annos haberet, profectus est apud prætorem, Q. Metellum, familiarissimum suum.

Si nihil aliud, nisi de civitate ac lege¹⁴ dicimus, nihil dico amplius: causa dicta est. Quid enim horum infirmari, Grati, potest? Heraclæane esse tum adscriptum negabis? Adest vir summa auctoritate, & religione, & fide M. Lucullus, qui se non opinari, sed scire: non audivisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclenses legati, nobilissimi homines: hujus judicii causa, cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt; qui hunc adscriptum Heraclensem dicunt.

Hic tu tabulas desideras Heraclensium publicas, quas Itali-
co

¹¹ Siciliam] Ita Grut. & Grav. ex mss. vulgo, Ciliam.

¹² *Æquissimo jure, ac fœdere*] Videtur omnino significare, meliore quodam jure, ac fœdere Heraclenses fuisse, quam Tarentinos, Rheginos, Neapolitanos. Alioqui cur in eas adscribi cuperet Archias, quasi cæcis, in quos adscriptus antea fuerat, neglectis? quorum etiam tabulis Archiam non uti, quod semper se Heraclensem esse voluerit, infra dicit. *Mauv.*

¹³ *Sexaginta diebus*] Non est per sexaginta dies continuos profecti, quo quid absurdus? nec post sexaginta dies, ut Lambinus

conatur reponere, sed intra sexaginta dies.

Dati autem sexaginta dies, ut ii qui longius abessent, satis scilicet haberent temporis quo Romam venient ad profectendum. Proficitur qui edit aliquid, & publice testum esse vult, ut profiteri censum, & merces apud publicanos. Græci ἀπογράφου, de qua voce vide Budæum in Pausanias. *Pafferat.*

¹⁴ *De civitate ac lege*] C. Putaneus vir doctiss. censet legendum, *hac lege*, quod Lambinus improbat, ego proba: nam hac lege reus erat Archias. *Hottoman.*

co bello, incenso tabulario, interisse scimus omnes. Est ridiculum, ad ea, quæ habemus, nihil dicere: querere, quæ habere non possumus: & de hominum memoria tacere, literarum memoriam flagitare: & cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipii jusjurandum fidemque, ea, quæ depravari nullo modo possunt, repudiare: tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare.

At domicilium Romæ non habuit: is, qui, tot annis ante civitatem datam¹⁵, sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romæ collocavit. At non est professus. Immo vero iis tabulis professus, quæ solæ ex illa professione, collegioque prætorum, obtinent publicarum tabularum auctoritatem.

V. Nam cum Appii tabulæ negligentius asservatæ dicerentur: Gabinii, quamdiu incolomis¹⁶ fuit, levitas; post damnationem, calamitas, omnem tabularum fidem resignasset¹⁷: Metellus, homo sanctissimus modestissimisque omnium, tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum prætorem, & ad judices¹⁸ venerit, & unius nominis litura se commotum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis.

Quæ cum ita sint, quid est, quod de ejus civitate dubitetis, præsertim cum aliis quoque in civitatibus fuerit adscriptus? Etenim cum mediocribus multis, & aut nulla, aut humiliori aliqua arte præditis, gratuito¹⁹ civitatem in Græcia homines impetiebantur, Rheginos credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic, summa ingenii prædito gloria, noluisse. Quid? cum cæteri non modo post civitatem datam²⁰, sed etiam post legem Papiam²¹, aliquo modo in eorum municipio-

¹⁵ *Ante civitatem datam*] Silvani lege, & Carbonis. Quæ civitatem non dabit, nisi qui domicilium in Italia, cum lex ferretur, habuisset. *Mauv.*

¹⁶ *Quamdiu incolomis fuit*] Antequam condemnaretur. *Idem.*

¹⁷ *Omnem tabularum fidem resignasset*] Omnem ejus tabulis, in quibus professorum erant nomina, fidem abrogasset. Resignasset, ut supra.

¹⁸ *Ad judices*] Ut de litura illa, quam in suis tabulis deprehenderat, judicaret. *Idem.*

¹⁹ *Gratis*] Nullo eorum merito, nulla, aut humiliori arte. *Idem.*

²⁰ *Post civitatem datam*] Lege Silvani & Carbonis: ut supra.

²¹ *Post legem Papiam*] Secundam datam a C. Papio, Ne quis peregrinus pro civitate inquit, quia tabulæ obsignabantur annulo prætoris. *Idem.*

piorum tabulas irrepperint : hic, qui ne utitur quidem illis, in quibus est scriptus, quod semper se Heracliensem esse voluit, rejicietur?

Census nostros requiris scilicet. Est enim obscurum, proximis censoribus, hunc cum clarissimo imperatore L. Lucullo, apud exercitum²² fuisse : superioribus, cum eodem quæstore fuisse in Asia : primis, Julio & Crasso, nullam populi partem esse censam. Sed, quoniam census non jus civitatis confirmat, ac tantummodo indicat, cum, qui sit census, ita se jam tum gessisse pro cive : iis temporibus, quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio eum in civium Romanorum jure esse versatum²³, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adiit hereditates civium Romanorum, & in beneficiis ad ærarium delatus est²⁴ a L. Lucullo prætoris & consule.

VI. Quære argumenta, si qua potes : nunquam enim hic neque suo, neque amicorum iudicio revincetur. Quæres a nobis, Grati, cur tantopere hoc homine delectemur. Quia suppeditat nobis, ubi & animus ex hoc forensi strepitu reficiatur, & aures convicio desessæ conquiescant. An tu existimas, aut

²² Apud exercitum] In exercitu, & apud exercitum, non eodem sensu dicitur in exercitu, qui miles est : apud exercitum, qui vel negotii, vel rei militaris cognoscendæ gratia, vel quovis potius, quam stipendii nomine, in exercitu est. Archias autem non miles erat, sed pro sua virtute contubernalis imperatoris. Manut.

²³ Iis temporibus, quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio in civium Romanorum jure esse versatum] Hæc mihi perobscura videntur & ambigua. Quomodo enim Archias testamentum fecit Romanorum legibus, & adiit hereditates civium Romanorum, si ne suo quidem iudicio tum in civium Romanorum jure esse versatus? Contrarium Cicero voluit ostendere. Itaque ut hæc ambigua tolleretur, pro quæ scribere quis, & sic interpunge : Iis temporibus, quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio in civium Romanorum jure esse versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus. Hæc est vera sententia : illis ipsis temporibus, quibus tu contendis Archiam ipsum nondum præ se tulisse se civem esse, multa pro cive gessit, testamentum fe-

cit, & quæ sequuntur. Igitur falsum est, quod tu criminaris. Grævius.

²⁴ In beneficiis ad ærarium delatus est] Hunc ego morem deferendi ad ærarium, si qui bene de republica meriti essent, didici olim ex epist. 20. lib. v. Famil. in qua sic est : Quod scribis de beneficiis, scito a me tribunos militum, & præfatos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. Qui enim utilem reipublicæ operam in bello quacunque ratione navaverant, eorum nomina, ex bello reverti, vel prætores, vel imperatores ad ærarium deferbant. Manut. Deferri in beneficiis ad ærarium, non erat emolumentum, verum merus honor & commendatio illarum personarum apud populum Romanum probaturæ illis vel ad majora ornamenta ab republica consequenda, vel ad pericula, si quæ extitissent, sublevanda, tanquam olim meritis, ut iudicio & beneficio principum honestarentur. Sic hic Archiam a Lucullo : sic L. Cornelium Balbum a Pompejo in beneficiis ad ærarium delatum esse jactat in illorum defensione Cicero. J. Fr. Gronov. de pec. vet. 11. 27. ubi vide plura. Græv.

suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus in tanta varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excolamus : aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxemus? Ego vero fateor, me his studiis esse deditum. Cæteros pudeat, si qui ita se literis abderunt, ut nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum lucemque proferre. Me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo, Judices, ut ab nullius unquam me tempore aut commodum, aut otium meum abstraxerit, aut voluptas avocarit, aut denique fomnus retardarit? Quare quis tandem me reprehendat, aut quis mihi jure succenseat, si, quantum cæteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporis : quantum alii tribuunt tempestivis²⁵ conviviis : quantum denique alex, quantum pilæ ; tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumpsero? Atque hoc adeo mihi concedendum est magis, quod ex his studiis hæc quoque^{*} censetur oratio & facultas²⁶ : quæ quantacunque est in me, nunquam amicorum periculis defuit. Quæ si cui levior videtur : illa quidem certe, quæ summa sunt, ex quo fonte hauriam, sentio. Nam, nisi multorum præceptis, multisque literis mihi ab adolescentia suavissem, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi laudem, atque honestatem : in ea autem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exilii parvi esse ducenda : nunquam me pro salute vestra in tor ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objecissem. Sed pleni omnes sunt libri, plene sapientium voces, plena exemplorum vetustas : quæ jacerent in tenebris omnia, nisi literarum lumen accederet. Quam multas nobis imagines, non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum, fortissimorum virorum expressas

Tom. V.

D d d

scri-

²⁵ Tempestivis] Vide supra, pro Murena, cap. 6.

* Vid. Man. Lamb. crescit

²⁶ Ex his studiis hæc quoque censetur oratio & facultas] Dicendi facultas ex poeta-

rum lectione censetur, id est, pretium & estimationem meretur, & in primis laudatur : a Græcis donis dicitur, quorum imitatione ita loqui solemus. Budeus in Pand.

scriptores & Græci & Latini reliquerunt? quas ego mihi semper in administranda republica proponens, animum, & mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

VII. Quæret quispiam, quid? illi ipsi summi viri, quorum virtutes literis prodita sunt, istanc doctrinam, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare. Sed tamen est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu prope divino, per seipsos & moderatos, & graves exitisse fateor. Etiam illud adjungo, sapius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam, conformatioque doctrinæ: tum illud nescio quid præclarum ac singulare solere existere. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, divinum hominem, Africanum: ex hoc C. Lælium, L. Furium²⁷, moderatissimos homines & continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & illis temporibus doctissimum, M. Catonem illum senem: qui profecto si nihil ad percipiendam, colendamque virtutem literis adjuvantur, nunquam fe ad earum studium contulissent.

Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animi^a remissionem²⁸, humanissimam ac liberalissimam judicaretis. Nam cæteræ neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam^b alunt²⁹, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare

²⁷ L. Furium] Philum, quem disputantem induxit Cic. in lib. de Rep.

^a Crut. *adversio*

²⁸ Remissionem] Vide P. Viatorii Var. lect. lib. XXIX. cap. 7.

^b Idem. *agunt*

²⁹ Adolescentiam alunt] Recte, alunt, de ætate quæ crescit. Libri veteres in mendacientiam: habent enim omnes, agunt: ut interdum necessaria conjectura videatur. *Mans.*

possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus.

VIII. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui cum esset senex mortuus, tamen, propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi, Judices, (utar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis) quoties ego hunc vidi, cum literam scripisset nullam, magnum numerum optimorum veruum de his ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore? Quoties revocatum eandem rem dicere, commutatis verbis, atque sententiis? Quæ vero accurate, cogitateque scripisset: ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem pervenirent. Hunc non ego diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem? Atqui sic a summis hominibus, eruditissimisque accepimus, cæterarum rerum studia, & doctrina, & præceptis, & arte constare: poetam naturam ipsam valere, & mentis viribus excitari, & quasi divino quodam spiritu^{*} inflari³⁰. Quare suo jure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati³¹ nobis esse videantur.

Sic igitur, Judices, sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poetæ nomen, quod nulla unquam barbaria violavit. Saxa & solitudines voci respondent; bestiarum sæpe immanes cantu flectuntur, atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii civem esse dicunt suum: Chii suum vindicant, Salaminiæ repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmant. Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter se, atque contendunt.

D d d 2 IX. Ergo

* *VIA. Lamb. affari*

³⁰ *Inflari*] Est a *infl.* nostris omnibus: & id proprius ad vim Græci verbi *ἐπιπνεύω*, *ἐπιπνεύω*, *ἐπιπνεύω*.

flari nostri quoque omnes libri tulerunt. *Græci.*

³¹ *Commendati*] Accedo Guelielmæ conjecturæ commendati. *Gruter.*

IX. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate, & legibus noster est, repudiabimus? Præsertim cum omne olim studium, atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam, laudemque celebrandam? Nam & Cimbricas res adolefcens attingit, & ipsi illi C. Mario³², qui durior ad hæc studia videbatur, jucundus fuit. Neque enim quisquam est tam averfus a Musis, qui non mandari versibus æternum furorum laborum facile præconium patiatur. Themistoclem illum, summum Athenis virum, dixisse ajunt, cum ex eo quæreretur, quod acroama, aut cujus vocem libentissime audiret: *Ejus, a quo sua virtus optime prædicaretur*. Itaque ille Marius item eximie L. Plotium³³ dilexit: cujus ingenio putabat ea, quæ gesserat, posse celebrari.

Mithridaticum vero bellum magnum atque difficile, & in multa varietate terra marique versatum, totum ab hoc expressum est: qui libri non modo L. Lucillum, fortissimum & clarissimum virum, verum etiam populi Romani nomen illustrent. Populus enim Romanus aperuit, Lucullo imperante, Pontum, & regiis quondam opibus, & ipsa natura regionis vallatum: populi Romani exercitus, eodem duce, non maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit: populi Romani laus est, urbem amicissimam Cyzicenorum, ejusdem consilio, ex omni impetu regio, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse, atque servatam: nostra semper feretur, & prædicabitur, L. Lucullo dimicante, cum interfecisset ducibus depressa hostium classis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa navalis: nostra sunt tropæa, nostra monumenta, nostri triumphus. Quare, quorum ingeniis hæc feruntur, ab his populi Romani fama celebratur. Carnus fuit Africano superiori noster Ennius. Itaque etiam in sepulcro Scipionum putatur is esse constitutus e marmore. At iis laudibus certe non solum ipsi, qui laudantur, sed etiam populi Romani nomen ornatur. In cælum hujus proavus Cato tol-

litur:

³² Ipsi illi C. Mario] Qui Cimbræ devicit. Manur.

³³ L. Plotium] Nominatum a Suetonio inter claros rhetores, Idem.

litur: magnus honos populi Romani rebus adjungitur. Omnes denique illi Maximi, Marcelli, Fulvii, non sine communi omnium nostrum laude decorantur.

X. Ergo illum, qui hæc fecerat, Radium hominem³⁴ majores nostri in civitatem receperunt: nos hunc Heracliensem, multis civitatibus expetitur, in hac autem legibus constitutum, de nostra civitate ejiciemus? Nam si quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat, propterea quod Græca leguntur in omnibus fere gentibus: Latina suis finibus, exiguis sane, continentur. Quare si res hæc, quas gessimus, orbis terræ regionibus definiuntur: cupere debemus, quo manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriæ famamque penetrare: quod cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, hæc ampla sunt; tum iis certe, qui de vita, gloriæ causa, dimicant, hoc maximum & periculorum incitamentum est, & laborum.

Quam multos scriptores rerum suarum Magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen, cum in Sigæo ad Achillis tumulum astitisset, *O fortunate*, inquit, *adolefcens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris*. Et vere: Nam, nisi Ilias illa extitisset; idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruisset. Quid? noster hic Magnus³⁵, qui cum virtute fortunam adæquavit, nonne Theophanem Mitylenæum, scriptorem rerum suarum, in concione militum civitate donavit? & nostri illi fortes viri, sed rustici, ac milites, dulcedine quadam gloriæ commoti, quasi participes ejusdem laudis, magno illud clamore approbaverunt?

Itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo imperatore civitate donaretur, perficere non potuit. Sylla, cum Hispanos & Gallos donaret, credo, hunc petentem repudiasset: quem nos in concione vidimus, cum

ei

³⁴ Radium hominem] Rudia oppidum Apulie, federata civitas, quo tempore Ennius in civitatem est receptus: que postea colonia fuit, a Q. Fulvio Nobilitore deducta, cuius beneficio civis R. factus est Ennius; ut

in Bruto legimus.

³⁵ Noster hic Magnus] Ergo aderat Pompejus, qui Messala & Pupio Coss. urbem ingressus est: adeoque eodem anno habitus est hæc oratio, Ferratius.

ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis³⁶, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, jubere ei præmium tribui sub ea conditione, *ne quid postea scriberet*. Qui sedulitatem mali poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam, hujus ingenium & virtutem in scribendo, & copiam non expetisset? Quid? a Q. Metello Pio, familiarissimo suo, qui civitate multos donavit, neque per se, neque per Luculos impetravisset? qui præsertim usque eo de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis poetis, pingue quiddam sonantibus atque peregrinum³⁷, tamen aures suas dederet.

XI. Neque enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest; sed præ nobis ferendum: trahimur omnes laudis studio; & optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi, etiam illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt: in eo ipso, in quo prædicatio-

³⁶ *Alternis versibus longiusculis*] Impari-
bus, ut in elegiis. Passerat.

³⁷ *Cordubæ natis poetis, pingue quiddam sonantibus, atque peregrinum*] Quoniam facta
evenisse dicam, ut eandem regionem tandem
eadem lues infecerit? Non enim possum, quin
de poetis Hispanis, Mureti judicium describam
e præfatione in Catullum. Hispani poetæ
præcipue & Romani sermonis elegantiam
contaminarunt, & cum instatum quod-
dam, & tumidum, & gentis suæ moribus
congruens invenissent orationis genus, a-
verterunt exemplo suo ceteros a recta il-
la, & simplici, in qua præcipua poeta-
rum sita laus est, & in quam superiores
omni studio incubuerant, imitatione na-
tura. Itaque fere post Augusti tempora,
ut quisque versum maxime insuaverat,
sententiam maxime contorserat, eo deni-
que modo locutus fuerat, quo nemo serio
soleret loqui, ita in prælio haberi cepit.
Quin etiam fucatus ille splendor, & a-
dulterina eloquentiæ species ita nonnullorum,
qui veræ eloquentiæ gustum non ha-
bent, occaecavit animos, ut his quoque
temporibus extiterint Hispani duo, homi-
nes ceteroqui & in primis eruditi, &
scriptis editis nobiles; quorum alter Lu-
cantium Virgilio, alter Martialem Catullo
anteponere veritus non est. Quorum ab

utroque ita dissentio, ut, si quis deus po-
estatem mihi optionemque faciat, non
dicam Virgilio, cui videor injuriam face-
re, si cum illo modo cum cæteris com-
parem, sed Ennii alicujus, aut Furii,
quam Lucani, multo similes in scriben-
do esse me malim: inter Martialis autem
& Catulli scripta tantum interesse arbi-
tror, quantum inter dicta scurræ alicujus
in trivio, & inter liberales ingenii ho-
minis jocos, & multo urbanitatis asperos sa-
le. Neque vero negaverim, multa in Mar-
tiale quoque non inscienter dicta reperi-
ri: sed profecto deteriorum longe nume-
rus major est. Latine quidem orationis
nativa illa, minimeque quasi pigmentis
infusata germanitas in Martiale nulla est,
in Catullo præcipua. Ut discederem ab
instituto, atque hunc contra ac sum felicitus,
pannum assuerem, induxit me, & prope
cogit orationis totius mira suavitate con-
juncta utilitas. Quam enim hæc scripta can-
dide! quam vere! quam opportune huic ævo,
nostrisque hominibus! Huc illos voco festi-
varum scripturum artifices, quos præve
imitationis nescio quæ intemperies atque conta-
gio privat omni bono natura; & cum in
curatura styli parum, vel nihil ponant, sibi
ac mulierculis canunt. *Olivetus.*

cationem, nobilitatemque despiciunt, prædicari de se, ac nominari volunt. Decimus quidem Brutus, summus ille vir & imperator, Accii, amicissimi sui, carminibus templorum ac monumentorum aditus exornavit suorum. Jam vero ille, qui cum Ætolis, Ennio comite, bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare. Quare, in qua urbe imperatores prope armati poetarum nomen & Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togari iudices a Musarum honore, & a poetarum salute abhorrere.

Atque, ut id libentius faciatis, jam me vobis, Iudices, indicabo, & de meo quodam amore gloriæ, nimis acri fortasse, veruntamen honesto, vobis confitebor. Nam, quas res nos in consulatu nostro vobiscum simul pro salute hujus urbis atque imperii, & pro vita civium, proque universa republica gessimus, attigit hic versibus, atque inchoavit: quibus auditis, quod mihi magna res & jucunda visa est, hunc ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, Iudices, quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus?

Certe, si nihil animus præsentiret in posterum, & si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas: nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisque angeretur, neque toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam³⁸ commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam.

XII. An vero tam parvi animi videamur esse omnes, qui in republica, atque in his vitæ periculis laboribusque versamur, ut, cum, usque ad extremum spatium, nullum tranquillum atque otiosum spiritum duxerimus, nobiscum simul mori-

³⁸ *Non cum vitæ tempore esse dimittendam*] Sic reposuit, scripturæ veteris vestigia
terres libri, quamvis P. Manutius hanc conjecturam Lambini receperit. *Græ.*

moritura omnia arbitremur? An cum statuas & imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerint; consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem nonne multo malle debemus, summis ingeniis expressam & politam? Ego vero omnia, quæ gerebam, jam tum in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis terræ memoriam sempiternam. Hæc vero sive a meo sensu post mortem abitura est, sive, ut sapientissimi homines putaverunt, ad aliquam animi mei partem pertinebit: nunc quidem certe cogitatione quadam, speque delector.

Quare conservate, Judices, hominem pudore eo, quem amicorum videtis comprobati tum dignitate, tum etiam venustate ³⁹: ingenio autem tanto, quantum id convenit existimari, quod summorum hominum ingeniis expetitur esse videatis; causa vero ejusmodi, quæ beneficio legis, auctoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint: petimus a vobis, Judices, si qua ⁴⁰ non modo humana ⁴¹, verum etiam divina in tantis negotiis commendatio debet esse: ut eum, qui vos, qui vestros imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornavit: qui etiam his recentibus nostris, vestrisque domesticis periculis æternum se testimonium laudum daturum esse proficitur: quique est eo numero, qui semper apud omnes sancti sunt habiti, atque dicti: sic in vestram accipiatis fidem, ut humanitate vestra levatus potius, quam acerbitate violatus esse videatur. Quæ de causa pro mea consuetudine breviter, simpliciterque dixi,

³⁹ Tum dignitate, tum venustate] Pro venustate legendum venustate. Hoc enim dicit: pudorem & integritatem morum in Archia comprobati amicorum ipsius tum dignitate, tum venustate. Luculli enim, & Metelli, & Catuli, & alii præterea viri gravissimi, quos antea nominarat, non tantum Archie amici, sed veterissimi amici erant... Inepte in talibus viris, quasi in pulchellis pueris, venustatem commendari &c. *Morer. Ver. lect. XII. 15.* Hic dignatur venustate, homines venustos, politos, ut apud Catullum: *Et quicquid est hominum venustiorum.*

Hæc aliter dicuntur belli, elegantes, culti ho-

mines, qui studiis & ingenio Archie capiuntur. Cur autem *Judicis* in contextu Gruteri retineatur, cum tamen in notis eam vocem damnet, librorum negligentia est tribuendum. *Græo.*

⁴⁰ Si qua] Si affirmantis est. *Virg. Dii, si qua est celo pietas. Item: Si qua pius respiciant numina. Paſſerat.*

⁴¹ Non modo humana] Non modo ab hominibus, sed & a diis profecta commendatio. Hominibus commendatus esse debet, qui hominum laudes commendat posteritati. *Divina*, quod divino affiantur spiritu poetæ, unde quoque sancti habentur. *Idem.*

dixi, Judices, ea confido probata esse omnibus: quæ non fori, neque judiciali consuetudine, & de hominis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum, ea, Judices, a vobis spero esse in bonam partem accepta: ab eo, qui iudicium exercet, certe scio.

